

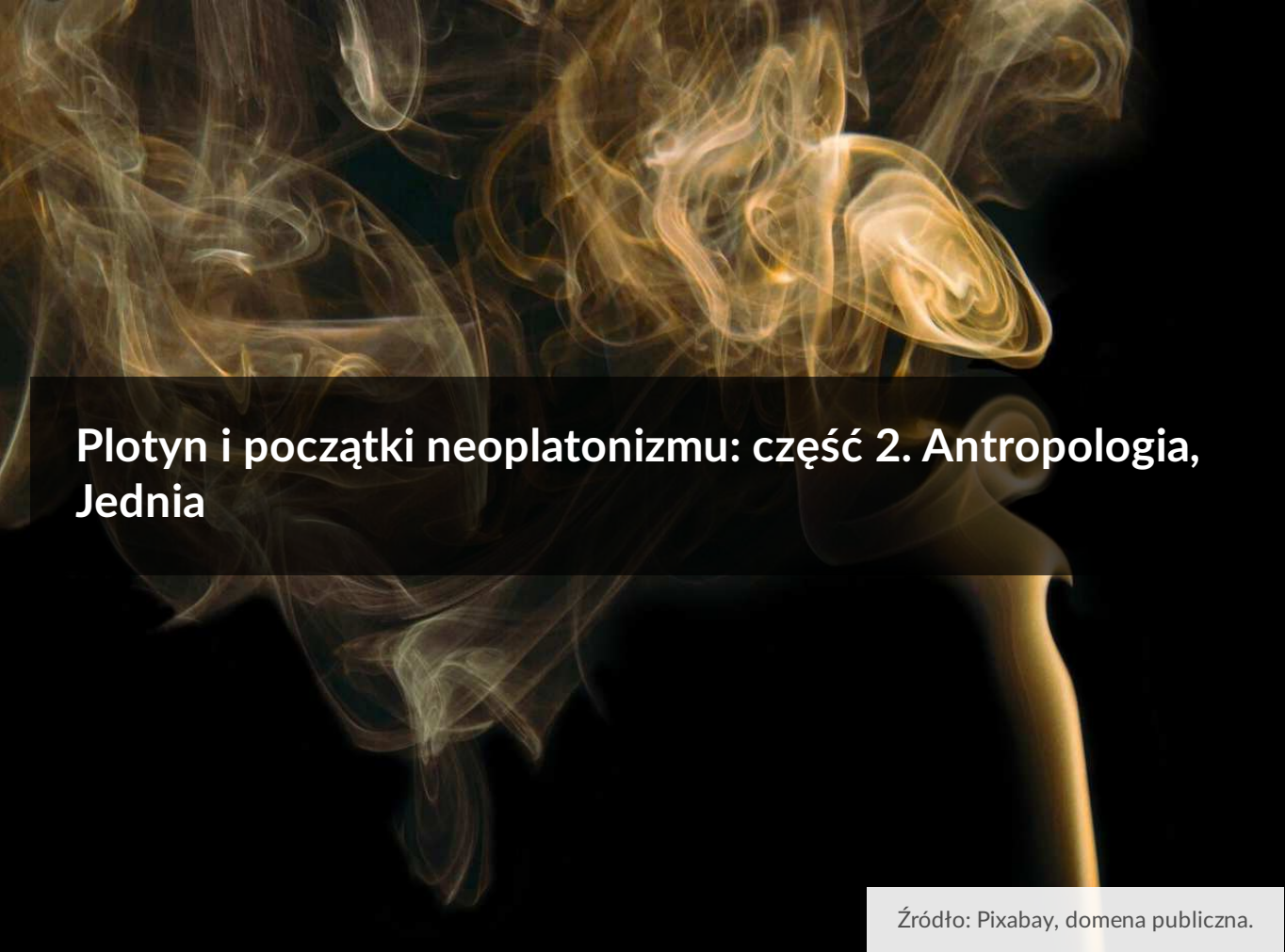

Plotyn i początki neoplatonizmu: część 2. Antropologia, Jednia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Porfiriusz, *O życiu Plotyna, fragment*, tłum. A. Krokiewicz.
- Źródło: Plotyn, *Enneady*, t. 4, tłum. A. Krokiewicz.
- Źródło: Porfiriusz, *O życiu Plotyna*, tłum. A. Krokiewicz.
- Źródło: Plotyn, *Enneady*, t. 5, tłum. A. Krokiewicz.

Plotyn i początki neoplatonizmu: część 2. Antropologia, Jednia

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Kiedy mówisz, że chcesz zrobić coś dla siebie, co właściwie masz na myśli? Coś dla duszy czy coś dla ciała? Plotyn uważał, że dusza, wstępując w ciało, zyskuje szansę, by rozwinąć swoją moc. Kiedy jednak zaczyna zbytnio troszczyć się o rzeczywistość materialną, oddala ją od doskonałości. By zbliżyć się do Jedni, czyli absolutu, dusza może podążać drogą poznania zmierzającego do ekstazy, drogą moralności lub sztuki. Czy uważasz, że etyka neoplatonizmu wpływa na życiowe wybory współczesnego człowieka?

Twoje cele

- Poznasz etyczny aspekt filozofii neoplatonizmu.
- Opiszysz sposoby dążenia duszy do zjednoczenia się z absolutem.
- Przeanalizujesz różnice między monizmem Plotyna a dualizmem Platona i ich wpływ na myślenie o kondycji człowieka.

Przeczytaj

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DheakUlHv>

Nagranie dźwiękowe lekcji.

Antropologia

Plotyn nauczał, że: „Zaprawdę, jeszcze przed nastaniem tych naszych urodzin istnieliśmy „tam” [tj. w świecie ponadzmysłowym – E.L.], jedni jako ludzie, a niektórzy nawet jako bogowie, dusze czyste [...]” (*Enneady*). Rodzi się więc pytanie:

Dlaczego dusza ludzka, „bogini” z innego świata, przybrała nędzne ciało?

Dzieła sztuki w jaskini w Cueva de las Manos w Argentynie datowane są na okres od 13 000 do 9 000 lat temu. Malowidło wykonano z użyciem szablonu. Pokazano głównie lewe dłonie.

Źródło: Mariano, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Problem ten próbował rozwiązać już Platon: twierdził, że dusza musiała się wcielić w materialną powłokę wskutek popełnionej przez siebie winy. Plotyn przyczynę wstąpienia duszy w ciało próbuje wyjaśniać inaczej: dusza łączy się z materią z własnej woli po to, aby rozwinąć w pełni swoją moc. W ten sposób bowiem może porządkować rzeczywistość fizyczną, która sama z siebie jest nieokreślona i bezkształtna. I choć doświadcza przy tym zła panującego w zmysłowym świecie, jednocześnie na świat oddziałuje, użyczając mu coś z własnego dobra.

Niezależnie od powyższej teorii Plotyn podtrzymuje również Platońską naukę o pradownej winie duszy. Tę winę jednak inaczej wyjaśnia i dzieli ją na dwie części. Po pierwsze

grzechem jest samo wstąpienie duszy w ciało, jako że dusza chce w ten sposób zażyć swobody i niezależności. Karę za to stanowi sam fakt przebywania w ciele. Drugi rodzaj winy jest wielkim złem i polega na tym, że dusza, będąc w ciele, zanadto się o nie troszczy, wskutek czego zapomina o swym pochodzeniu i oddala się od boskiej rzeczywistości.

((Plotyn

Enneady

Więc cóż właściwie sprawiło, że dusze zapomniały o swoim ojcu i bogu [...] Uradowała je widocznie niezależna swoboda, a więc, korzystając z wielkiej ruchliwości własnej, pomknęły w przeciwnym kierunku i odstały bardzo daleko i oto popadły w niewiedzę, że i same są „stamtąd” [tj. ze świata boskiego – E.L.] [...] Więc dusze, nie dostrzegając już ani jego [tj. boga – E.L.], ani siebie, poniżyły się z powodu nieznajomości swojego rodu, wywyższyły zaś rzeczy inne i dla wszystkich raczej czuły podziw niż dla siebie i im dały się oczarować [...].

Źródło: Plotyn, *Enneady*, t. 5, tłum. A. Krokiewicz.

Powrót do Jedni

Według Plotyna, dusza ludzka składa się z dwóch części: niższej (związanej z ciałem i wszelkimi wadami) oraz wyższej (wolnej od cielesności i grzechu). Podczas gdy część wyższa łączy się z materią, by ją wydoskonalić i pociągnąć w górę „drabiny [bytów](#)”, część niższa ulega materii i ciąży w dół ku światu zmysłowemu. Dusza ludzka ma więc przed sobą dwie drogi: w górę i w dół.

Anthony van Dyck, *Polowanie na dziką*, 1618

Plotyn przejął orficko-pitagorejsko-platońskie wierzenie, że dusza może wcielać się w ciała zwierząt, a nawet roślin. Jednak jej ostatecznym przeznaczeniem jest powrót do boskiego świata i zjednoczenie się z Jednym (ekstaza).

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W postępowaniu wzwyż pomagają duszy trzy ścieżki:

- poznania,
- wysiłku moralnego,
- sztuki.

Poznanie wiodące do połączenia z Absolutem dokonywało się, według Plotyna, nie przez zmysły bądź rozum, lecz polegało na tzw. intuicji. Intuicja oznaczała pogrążenie się w kontemplacji boskiego umysłu-ducha i prowadziła do ekstazy, tj. uszczęśliwiającego zespolenia z Jednym. Ekstaza trwała jednak bardzo krótko i była udziałem niewielu osób, wymagała bowiem wielkiej czystości moralnej. Właściwe, pełne i trwałe zjednoczenie następowało dopiero w przyszłym życiu, kiedy człowiek ostatecznie uwolnił się od ciała. Do najwyższego poznania prowadziły więc nie

długotrwałe studia, lecz ćwiczenie ducha
i oczyszczenie się z tego, co cielesne.

2

Ekstatycznemu zjednoczeniu z Bóstwem służyła też **etyka**, który to cel nadał jej zupełnie nowy charakter: ponad wszelkie cnoty moralne będące podstawą etyki Platona i Arystotelesa, Plotyn przedkładał cnoty oczyszczające – podczas gdy te pierwsze miarkowały namiętności, te drugie uwalniały od nich, a oczyściwszy duszę, pozwalały jej „dotrzeć” do boskiego umysłu (drugiej hipostazy). Wymagały całkowitego wyzbycia się trosk materialnych i oderwania od tego, co zmysłowe. Gdy dusza kontemplowała umysł, cnoty oczyszczające przekształcały się w cnoty wyższe, które upodabniały duszę do Bóstwa oraz umożliwiały jej zaznanie ekstazy.

3

Sztuka, którą niegdyś potępił Platon za to, że jest naśladownictwem naśladownictwa, zyskała u Plotyna inny, nowy status: jej celem nie było odzwierciedlenie tego, co widzialne, lecz samych idei. Artysta, aby móc odtworzyć i utrwalić boską rzeczywistość w zmysłowym świecie, musiał ją najpierw poznać i zaznać boskiego natchnienia; ponadto twórczość była charakterystyczną cechą Jedna – stąd sztuka upodabniała i zbliżała artystę do Bóstwa. Sam Plotyn doznał ekstazy czterokrotnie. Umierając, wyraził nadzieję na trwałe zjednoczenie z prawdziwą, duchową rzeczywistością:

“ O życiu Plotyna

[...] próbuję to, co boskie w nas, wznieść do tego, co boskie we wszechności.

Źródło: Porfiriusz, *O życiu Plotyna*, tłum. A. Krokiewicz.

W tych słowach zamyka się również najgłębszy sens jego filozofii.

Słownik

byt

(prasl. *bytъ* – byt) podstawowa, najogólniejsza kategoria filozoficzna, oznaczająca wszystko to, co istnieje, czyli: wszystkie rzeczy w ogóle lub każdą poszczególną rzecz wyróżnioną ze względu na właściwe jej cechy

etyka

(gr. *ethikos (logos)* – moralność, etyka) nauka o moralności, która jest ogółem ocen i norm moralnych przyjętych w danej zbiorowości społecznej (zbiorowości, klasie lub grupie społecznej, środowisku) w określonej epoce

absolut

(łac. *absolutus* – zupełny, bezwzględny) w tradycji filozoficznej byt wolny od niedoskonałości, bez przyczyny, od niczego niezależny, istniejący sam z siebie, nie określony ani ograniczony, pojmowany na ogół jako wieczna, jedyna i konieczna podstawa rzeczywistości, od której wszystko inne jest zależne (nous, absolutny duch, absolutna idea, Bóg)

Polecenie 1

Na podstawie tekstu wypisz cechy, które Plotyn przypisał Jedni.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PnFkTdJZT>

Plotyn

Enneady

[Jedno]

Albowiem musi być coś przed wszystkimi rzeczami, coś pojedynczego i różnego od wszystkich rzeczy, które są po Nim: musi być Ono dzięki Samemu Sobie, nie pomieszane z rzeczami od Siebie pochodzącymi, i z drugiej strony musi znowu mieć moc obecności w rzeczach innych. Ono, nie najpierw różne, a potem dopiero jedno, Ono, o którym kłamię nawet to powiedzenie, że jest jedno, o którym nie ma pojęcia ni wiedzy, o którym się właśnie mówi, że jest ponad substancją – bo jeśli nie będzie pojedyncze, zewnątrz wszelkiego układu i składu, i istotnie jedno, to nie będzie początkiem – Ono arcysamowystarczalne, ponieważ jest pojedyncze i najpierwsze, jako że to, co nie jest najpierwsze, potrzebuje tego, co jest przed nim, a to, co nie jest pojedyncze, potrzebuje rzeczy w nim pojedynczych, ażeby z nich być.

[...]

Zaprawdę, jeżeli doskonałe jest Pierwsze i ze wszystkiego najdoskonalsze i jeżeli jest mocą pierwszą, to musi być najmocniejsze ze wszystkich jestestw i inne moce muszą, ile tylko „moga”, Je naśladować. Toteż widzimy, że gdy jakakolwiek z rzeczy innych wstępuje w okres swojej doskonałości, to rodzi i nie zadowala się pozostawaniem w sobie, lecz sprawia coś różnego od siebie, nie tylko cokolwiek posiada wolę świadomą, ale także te wszystkie rzeczy krzewiące się bez świadomej woli i nawet te rzeczy bezduszne, które „szafują” z siebie, o ile tylko mogą, jak to ogień grzeje i ziębi śnieg, a

środki lecznicze leczą rzecz inną, jak to wszystkie w ogóle rzeczy naśladują same z siebie ów Początek w Jego wieczności i dobroci.

Jakże więc może to Dobro najdoskonalsze i pierwsze zatrzymać się w Sobie niby z zawiści i skąpstwa lub z niemocy – ta Moc wszech rzeczy? Jakże wtedy byłaby jeszcze Początkiem?

Więc musi i od Niego coś powstać, jako że będzie coś jeszcze i od innych jestestw, które od Niego otrzymały swój samobyt, bo za to, że od Niego, ręczy konieczność.

Obecnie trzeba powiedzieć [...] jaka jest natura dobra. Jest ona tym, od czego wszystko zawisło i ku czemu zmierzają wszystkie istnienia, ponieważ z niego biorą początek i ponieważ go potrzebują, podczas gdy ono nie ma żadnych braków, wystarcza sobie i niczego nie potrzebuje, jest miarą wszystkich rzeczy i kresem, jest Bogiem, który wydał z siebie umysł i substancję, i duszę, i życie, i działanie poświęcone umysłowi.

Polecenie 2

Dlaczego Jedno wyłania z siebie nowe byty? Wskaż przyczyny w tekście.

Prezentacja TED

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem dr. Tomasza Mazura i odpowiedz na pytanie, czym różnią się wykładnie Platońska i Plotyńska.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DDyOzZ35v>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Plotyn i początki neoplatonizmu*.

Polecenie 2

Monizm Plotyna czy dualizm Platona? Który sposób objaśniania rzeczywistości mógłby być bardziej atrakcyjny dla nas, współczesnych?

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj cechy myśli Platona i Plotyna.

poglądy Platona

poglądy Plotyna

sztuka jako odzwierciedlenie Idei

dualizm

rola intuicji w poznaniu

dusza ma część wyższą i niższą

krytyka sztuki jako
naśladownictwa
naśladownictwa

dusza wciela się w ciało, by
zrealizować swoje możliwości

człowiek to dusza uwięziona
w ciele

rzeczy są iluzoryczne,
prawdziwie poznaje się Idee

dusza wciela się w ciało, bo
popętniła winy

monizm

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Plotyn i początki neoplatonizmu: część 2. Antropologia, Jednia

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Pojęcie filozofii. Uczeń:

2) wymienia i charakteryzuje ważniejsze dyscypliny filozofii: metafizyka (ontologia), epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, filozofia piękna i sztuki (estetyka), filozofia polityki;

XI. Początki filozoficznej teologii. Uczeń:

1) przedstawia główne starożytne koncepcje absolutu (Boga): demiurg oraz idea dobra (Platon), nieporuszony poruszyciel (Arystoteles), rozumna natura świata (stoicyzm), prajednia (Plotyn);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz etyczny aspekt filozofii neoplatonizmu.
- Opiszysz sposoby dążenia duszy do zjednoczenia się z absolutem.
- Przeanalizujesz różnice między monizmem Plotyna a dualizmem Platona i ich wpływ na myślenie o kondycji człowieka.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna etyczny aspekt filozofii neoplatonizmu;

- opíše sposoby dążenia duszy do zjednoczenia się z absolutem;
- przeanalizuje różnice między monizmem Plotyna a dualizmem Platona i ich wpływ na myślenie o kondycji człowieka.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Plotyn i początki neoplatonizmu: część 2. Antropologia, Jednia” z zaleceniem przeczytania jego treści przed lekcją. Wybrany uczeń przygotowuje kolaż lub mem będący ilustracją lub komentarzem do e-materiału. Uczeń powinien umieć uzasadnić swoją interpretację.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie. Na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla temat lekcji, następnie omawia cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszytach minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.
2. **Praca z multimediami.** Uczniowie uruchamiają na tabletach lub komputerach materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie odczytują polecenie: *Na podstawie tekstu wypisz cechy, które Plotyn przypisał Jedni*. Pracują w parach, analizując treść zadania, dyskutując i zapisując wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.
3. **Praca z drugim multimediami.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film edukacyjny”. Każdy uczeń pracuje indywidualnie, samodzielnie przygotowując odpowiedzi do polecenia nr 1 i ćwiczenia nr 1 z tej sekcji. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują odpowiadając w zeszytach na pytanie *Monizm Plotyna czy dualizm Platona? Który sposób objaśnienia rzeczywistości mógłby być bardziej atrakcyjny dla nas, współczesnych?*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Dembińska-Siury D., *Plotyn*, Warszawa 1995.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.